

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

(А.З.Підгорний)

«_____» _____ 2016 р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.030506 «Прикладна статистика»

за темою:

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА РІВНЯ БІДНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Виконавець

студентка IV курсу обліково-
економічного факультету

Чумаченко Н.В. _____
(підпис)

Науковий керівник

к.е.н., доцент Вітковська К. В.

(підпис)

Одеса 2017

АНОТАЦІЯ

випускної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Чумаченко Наталії Віталіївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

Статистичне оцінювання бідності населення

(назва випускної роботи)

Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2017 рік

Випускна робота складається з трьох розділів.

У роботі розглядаються проблемні питання оцінки бідності населення в Україні. Описано основні поняття, критерії та межі бідності. Розраховано основні статистичні показники бідності населення.

Проаналізовано динаміку основних показників бідності населення, як на рівні країни так і за окремими її регіонами за останні 10 років. Побудовано кореляційно-регресійну модель, та виявлено основні чинники, які впливають на рівень бідності в Україні. Запропоновано оптимальні шляхи вирішення проблеми бідності в країні.

Ключові слова: бідність, прожитковий мінімум, відносна бідність, глибина бідності, межа бідності, дефіцит доходів населення.

Final work consists of three sections.

The paper considers problems of assessment of poverty of population in Ukraine. Describes the core concepts, criteria and boundaries of poverty. We calculated the main statistical indicators of poverty.

The dynamics of the main indicators of poverty, both at the level of the country and its regions over the last 10 years. Built regression model, and identified the main factors influencing the level of poverty in Ukraine. The proposed optimal solutions to the problem of poverty in the country.

Keywords: poverty, cost of living, relative poverty rates, poverty depth, poverty, lack of incomes.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ БІДНОСТІ НАСЕЛЕННЯ	5
1.1. Поняття та причини бідності.....	5
1.2. Критерії бідності та показники її вимірювання	9
РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ БІДНОСТІ НАСЕЛЕННЯ.....	18
2.1. Основні показники аналізу динаміки бідності	18
2.2. Оцінка бідності за допомогою статистичних методів.....	21
2.3. Регіональний аспект дослідження бідності.....	28
РОЗДІЛ 3. МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ БІДНОСТІ НАСЕЛЕННЯ	36
3.1. Кореляційно-регресійний аналіз в статистиці.....	36
3.2. Оцінка впливу факторів на рівень бідності за допомогою кореляційно- регресійного аналізу.....	42
3.3 Шляхи подолання бідності.....	46
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ	55

ВСТУП

Боротьба з бідністю залишається найважливішим завданням соціальної та економічної політики більшості країн світу. Особливо це теж стосується країн із перехідною економікою, які змінюють свою систему економічних відносин, до яких належить і Україна. Поглиблення бідності протягом останніх десятиріч, особливо у країнах із низьким рівнем доходів населення, змусило міжнародні організації об'єднувати свої зусилля для подолання подальшого процесу бідності населення.

Бідність визначається як неможливість, через брак коштів підтримувати спосіб життя, притаманний конкретному суспільству в конкретний період часу. До бідних верств суспільства належать ті, хто не з власної волі позбавлений необхідного: нормального житла, їжі, одягу, здоров'я, можливості здобувати освіту. Крім того, бідність — це ще й страх перед майбутнім, обумовлений непевністю людини у своїх можливостях уберегти себе та близьких від нестатків.

Дослідження проблем бідності та рівня життя населення в Україні набуває дедалі більшого значення з погляду виявлення соціально уразливих груп населення та створення ефективно діючої соціальної політики. Серед вчених, які досліджували проблеми надмірної диференціації в доходах населення, поширення бідності та зниження життєвого рівня населення в перехідний період в Україні потрібно виділити праці І.М. Бабака, Н.П.Борецької, А.Г. Гвелесіані, В.М. Гейця, О.А. Грішнкової, Е.М. Лібанової, О.Ф. Новікової, О.І. Амоші, В.П. Антонюк, І.В. Качалової, Н.С. Власенко, В.О. Мандибури, І.М. Миценка, М.М. Руженського, В.М. Новікова, Н.М. Холода, Л.С. Шевченко. У роботах зазначених вище вчених досліджуються як методичні підходи до визначення бідності, так і особливості прояву цього явища в Україні та його наслідки.

Метою випускної роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів статистичного оцінювання бідності населення.

Відповідно до поставленої мети в роботі передбачено вирішення таких **основних завдань**:

- 1) розглянути поняття бідності в сучасній науці та причини її виникнення;
- 2) визначити межі бідності, та показники її вимірювання;
- 3) оцінити бідність населення за допомогою економіко-статистичних показників;
- 4) проаналізувати диференціацію регіонів за рівнем бідності населення;
- 5) оцінити вплив найбільш важливих чинників на рівень бідності населення;
- 6) запропонувати оптимальні механізми подолання бідності населення в Україні.

Об'єктом дослідження є бідність населення.

Предметом дослідження є кількісно-якісна характеристика бідності населення та її статистичне оцінювання.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані загальнонаукові прийоми і методи наукового пізнання. Серед них: метод групування, порівняння та узагальнення економічних показників для дослідження тенденцій і закономірностей такого явища як бідність; метод системної оцінки для з'ясування базових теоретичних аспектів бідності населення; метод теоретичного узагальнення і порівняння для розкриття ролі бідності населення в економіці країни.

Інформаційну базу дослідження складають наукові праці вітчизняних та зарубіжних та офіційні статистичні дані.

Структура роботи. Випускна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, містить список використаної літератури та додатки

ВИСНОВКИ

Подолання бідності — завдання не одного дня. На мій погляд, настійно необхідною є координація різнопланових зусиль, визначення пріоритетів на коротко-, середньо- і довгострокову перспективу. Досить швидко адресними діями (переважно пасивного характеру — грошовими виплатами, субсидіями, допомогою продуктами, одягом тощо) можна викоренити абсолютну бідність у найгостріших її проявах. Пом'якшення ж відносної бідності, пов'язаної насамперед з економічною нерівністю населення, потребує більше часу й зусиль в основному активного характеру (допомоги у працевлаштуванні, відкритті власної справи, отриманні необхідної кваліфікації). Що ж до суб'єктивної бідності, то для попередження викликаних нею соціальних конфліктів потрібні час, довіра до влади на всіх рівнях та узгоджені дії майже всіх соціальних інститутів суспільства.

Оцінюючи рівень бідності України в 2015 можна сказати що загальний рівень бідності населення по Україні в 2015 році склав 28,9 %, що на 2,4% більше ніж у 2014 р, глибина бідності в 2015 році склала 26,9 %. Найуразливішою соціально-демографічною групою населення є діти до 18 років, рівень бідності серед яких становить 35,8 %. Однією з причин такої ситуації є низькі рівні оплати праці батьків. Також до чутливих верств населення відносяться сім'ї з кількістю дітей більше трьох, в яких рівень бідності становить 65,6 %.

Оцінивши відносний рівень бідності за регіонами можна зробити такі висновки. У 2015 р. «лідерами» за показником рівня бідності, визначеним за відносним критерієм, є Рівненська та Луганська області – рівень бідності відповідно становить 44,5 % та 42,6%, що в 1,7 – 1,8 рази вище за середнє по країні значення. Надвисокий рівень бідності також зафіксований у Хмельницькій (36,8%), Херсонській (30,9%) та Кіровоградській (30,0%) областях. Суттєво вищий за середньоукраїнський рівень бідності спостерігається у Одеській (28,5%) та Донецькій (29,5%) областях.

Окремої уваги, як і у минулі роки, заслуговує м. Київ, у якому рівень бідності традиційно залишається найнижчим серед усіх регіонів, де значення показника відносної бідності становило 10,1%, що майже у 2,4 рази нижче за середнє по країні. Відносно низькі значення рівня бідності характерні для Запорізької (15,5%), Івано-Франківської (11,6%), Чернігівської (7,6%), областей.

Побудувавши модель та оцінивши вплив факторів на рівень бідності в Україні, слід відмітити, що найбільше на нього впливає два фактори, а саме рівень безробіття та частка домогосподарств з дітьми.

Основними причинами бідності населення України залишаються:

низький рівень соціальних стандартів та гарантій, а саме, занижений розмір прожиткового мінімуму, відтак і мінімальної заробітної плати, розмірів соціальної допомоги);заборгованість із виплат заробітної плати; високий рівень безробіття серед молоді та ін.

Вирішення проблеми в Україні потребує розробки системи комплексних науково – обґрунтованих і більш дієвих заходів, які повинні враховувати профіль, специфіку та особливості формування і поширення бідності, причини її виникнення та засоби її подолання, а саме нової, більш дієвої Стратегії подолання бідності та механізмів її реалізації.

Завдання держави передбачає поетапне зменшення рівня бідності та соціального відчуження шляхом забезпечення доступу до продуктивної зайнятості, підвищення доходів від зайнятості та виплат в системі державного соціального страхування, удосконалення регіональної політики, підтримки належного рівня та якості життя найуразливіших категорій громадян, попередження бідності серед внутрішньо переміщених осіб.

Розв'язання проблеми передбачається за такими напрямками:

- 1) відновлення виробництва та стимулювання економічного зростання;
- 2)сприяння зайнятості Населення та розвитку Ринку праці;
- 3) удосконалення механізму оплати праці та соціального діалогу якісно нових чинників створення умов для гідної праці;
- 4)розвиток системи соціального страхування; удосконалення пенсійної системи;
- 5)реформування системи соціального захисту;
- 6)соціальна підтримка сімей, дітей та молоді;
- 7)поліпшення медичного обслуговування населення;
- 8)удосконалення методологічних підходів до оцінки бідності та проведення моніторингу ефективності виконання програми.

Соціальна нерівність та бідність населення мають значні негативні наслідки, серед яких одним із головних є зниження людського потенціалу країни, особливо в сфері освіти та охорони здоров'я. Така ситуація не лише негативно позначається на поточній соціально- економічній ситуації, а є перешкодою для подальшого національного розвитку. Тому подолання соціальної нерівності та бідності є однією з найголовніших цілей для сучасної України, від досягнення якої значною мірою залежить успішність її подальшого соціально- економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Документи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zavantag.com/docs/986/index-23380.html?page=3>
2. Барановский М.О. Методические подходы к оценке уровня жизни населения Украины / М.О. Барановский // – Луцк, 1993. – С.38-40 (Современные проблемы географии населения Украины).
3. Воронкова О.В. Подходы к определению и измерению бедности / О.В. Воронкова //– Ростов-на-Дону: Ростовский государственный университет, 2007. – С.147-154 – (Экономический вестник Том 5 №3).
4. Голубенко И.Е. Критерии уровня бедности / Голубенко И.Е. // – М.: Изд-во РАГС, 2006. – 137с. (Государственное строительство и право; вып. 18.).
5. Ратгайзер В.М. Стоимость жизни и ее измерение / В.М. Ратгайзер, С.Н. Шпилько //– М.: Финансы и статистика, 1991. – 218с.
6. Ржаницына Л.С. Вопросы теории и практики сокращения бедности в России / Л.С.Ржаницына //– М.: Аналитическое управление Аппатата Совета Федерации, 2003.– 94с. (Аналитический вестник №20 (213))
7. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник. / О.Г. Топчієв // Одеса: Астропринт, 2005. – 632с.
8. Федотовская Т.А. Социальные аспекты проблемы бедности в современной России/ Т.А. Федотовская // – М.: Аналитическое управление Аппатата Совета Федерации, 2003. – 94с. (Аналитический вестник №20 (213))
9. Черенько Л.М. Проблеми бідності в Україні: методи визначення та напрями подолання: автореф.дис.на здобуття наук.ступеня канд.. екон. наук: спец. 08.09.01 «Демографія, економіка праці,соціальна економіка і політика» / Л.М Черенько // – Київ, 2000. – 19с.

10. Документи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zavantag.com/docs/986/index-23380.html#257263>
11. Мармоза А.Т., Теорія статистики. Підручник для студентів вищих навчальних закладів.: Київ «Центр учбової літератури», 2013. – 593 с
12. Соціальна статистика. Практикум для студентів 4 курсу денної форми навчання спеціальності «Прикладна статистика». Укл. О.В.Самотоєнкова, Ю.О.Ольвінська. – Одеса: ОДЕУ, ротاپронт, 2009 р. – 102 с.
13. Єлісеєва І.І., Соціальна статистика: Підручник для студентів вищих навчальних закладів які навчаються за спеціальністю «Статистика».: Москва «Финансы и статистика», 2003. – 480 с.
14. Лугінін О.Є. Статистика: Підручник. 2-е видання, перероблене та доповнене – К.: Центр учбової літератури, 2007 – 608 с. – ISBN 978-966-364-441-1
15. Чуприна О. О. Соціальна нерівність і бідність в Україні [Текст] / О. О. Чуприна // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія : Економічна теорія та право : зб. наук. пр. / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х. : Право, 2011. – № 2 (5). – С. 57–6
16. Черненко С.М. Трансформація заходів державного впливу на формування доходів населення в Україні // Науковий Вісник Академії муніципального управління: Зб. наук. праць. Серія «Економка». – 2009– Вип. 7. – С. 30–39.
17. Підгорний А. З. , Вітковська К. В. Деякі методологічні аспекти оцінки життєвого потенціалу населення на регіональному рівні/ А.З. // Вісник соціально-економічних досліджень. Вип. 30 / Одес. держ. екон. ун-т. – Одеса: ОДЕУ – 2008. №30.– С. 308-314.
18. «Про затвердження Методики комплексної оцінки бідності» [Електронний ресурс] / Наказ МСП №629 від 8.10.2012. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1785>.
19. Стратегія подолання бідності: Указ президента України від 15 березня

2001у // Соціальний захист. – 2001. – №9(39). – С. 4-11.

20. Макарова Н.В. Статистика в Excel : учеб. пособие / Н. В. Макарова, В. Я. Трофимец. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 368 с.

21. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

22. Соціалізація відносин у сфері праці в контексті стійкого розвитку : монографія / [А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін. – К. : КНЕУ, 2010. – 348 с.

23. Лібанова Е. М. Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу: монографія / Е. М. Лібанова. – К. : КНЕУ, 2008. – 328 с.

24. Холод Н. М. Розподіл доходів та бідність у перехідних економіках: монографія / Н. М. Холод. – Л. : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 442 с.

25. Статистичний щорічник України

26. Статистичний збірник «Витрати і ресурси домогосподарств України»

27. Статистичний збірник "Економічна активність населення України"

28. www.ukrstat.gov.ua

29. http://do.rksi.ru/library/courses/stat/tema1_1.dbk.

30. <http://minfin.com.ua/>